

«...ՈՒՂՂԵԼՈՒ ԾՈՒՐԸ...»

Posted on November 25, 2021 by Keghart

Category: [Opinions](#)

Եղուարդ Պոյաճեան

Մովսէս Ծիրանի, Երեւան, Հոկտեմբեր 2021

Այն ինչ որ այսօր թուղթին պիտի յանձնեմ, ոեւէ մեկուն չեմ պատմած, որովհետեւ եղածը պատանիներու յատուկ, շատ անձնական «որոշում» մըն էր... : Սակայն ի նկատի առած մեր ազգի ու առհասարակ մարդկութեան ոգեղէն արժէքներու հետեւողական նսեմացումն ու նաեւ անոր անտեսումն ու նոյնիսկ կորուստը, կը կարծեմ թէ, ճիշդ ժամանակն է պատմելու, ցոյց տալու համար թէ ինչպէ՞ս և ինչո՞ւ իմ սերունդս ջրդեղուած էր ազգային ու մարդկային ոգեղէն արժէքներով ու հետամուտ էր զայն պահել ու պաշտպանել ամէն գնով... :

Սիրելի ընթերցող, անձնապէս կը ճանչնայի Եղուարդ Պոյաճեանը, նախ իբրեւ գրող եւ ապա, իբրեւ հօրս՝ Ռոստոֆ Սոֆանին ընկերը: Անոնք նոյն տարին, 1915-ին ծնած էին Մուսա Լերան նոյն գիւղը՝ Խտըրպէկ ու դեռեւս նորածին՝ միասին բարձրացած էին լեռ ու անցած՝ արտագաղթի նոյն ճամբաներէն, ի վերջոյ հանգրուանելու համար Այնճար:

Իր Հայրը «Պոյաճէն»՝ Մարտիրոս Պոյաճեանը գիւղի երեւելի ղեկավարներէն էր, յարգուած ու մեծարուած անձնաւորութիւն մը, որուն կարծիքը կշիռ ունէր հանրութեան մօտ: Երեխաները՝ Հրայրն ու Սիլվան մանկապատանեկան ընկերներս էին: Իսկ տիկինը՝ Արաքսին յաճախ առիթ կ'ունենար այցելելու մօրս, որովհետեւ իր քոյրը Տոքթ.

Ալթունեանի կողակիցը՝ տիկին Շուշանը մեր հարեւանուհին էր: Սակայն այս բոլորին մէջ ամենակարեւորը այն էր, որ Պոյաճեանը, երբ քաղաքէն գիւղ գար, պարբերաբար կ'այցելէր նաեւ հօրս: Ես երբեմն հաճոյքով ներկայ կ'ըլլայի անոնց գրոյցներուն, որոնք ակելի անցեալին կը պատկանէին քան ներկային:

Հակառակ անոր որ այն օրերուն, երբ տակաւին Պոյաճեանը չէր գնահատուած ու մեծարուած իբրեւ կայացած գրող, հայրս շատ մեծ կարծիք ու յարգանք կը տածէր անոր հանդէպ, ու... չէր սխալած: Եւ հակառակ անոր որ յետագային, (յատկապէս Հայաստանի անկախացումէն ետք) շնորհիւ Հայրենի Մուսա Լերան Հայրենակցական Միութեան երեց սերունդի մտաւորականներուն, Պոյաճեան սկսաւ հրատարակուիլ ու

գնահատուիլ նաեւ Հայրենիքի մէջ (տոյնիսկ Երևանի միջնակարգ դպրոցներէն մէկը մկրտուած է իր անունով), այնուամենայնիւ տակաւին ան իր արժանաւոր պատուանդանը չէ գտած Հայ գրականութեան ոսկէ ֆոնտէն ներս:

Հայրենի հողի կարօտէն տարուած ու ծննդավայրի յիշատակներով ջրդեղուած այս տաղանդաշատ լեռնցի, հաճոյքով կը լսեր իօրս պատմածները, որոնք մեծամասամբ վերարտադրութիւններն էին անցեալի մէջ անթեղուած ոգեղէն արձագանքներու: Պոյաճեանը, այլոց շարքին գրեց ու դրսեւորեց նաեւ իօրս կերպարը, իբրեւ «Այնճարի մէկ տղան»՝ Սեդրակը, որուն համար հպարտ էր հայրս, որ ի տարբերութիւն իր եղբայներուն, դպրոց չէր տեսած: Գրել-կարդալ չէր գիտեր, բայց երբեմն ընթերցել կու տար մեզի հատուածներ Պոյաճեանի գիրքերէն, ինչպէս. «Հողը», «Թուղթ զաւակներուս», «Տոմար տարագրի», «Պայքարողներ, պայքարողներ դուք գազազած» եւայլն...:

Մենք՝ Այնճարի պատանիներս հայ գիւղագիրներէն (Համաստեղ, Բակունց, Օշական...) ամենէն շատ կը սիրէինք ընթերցել Պոյաճեանը իբրեւ մեր հայրենակիցը, որուն համար մենք եւս հպարտ էինք... : Իր վաղաժամ մահէն ետք ան ակելի մեծցաւ մեր աչքին ու ակելի սկսանք հասկնալ ու ըմբռնել իր գրականութիւնը. այնքան որ երբ կը կարդայի «Թուղթ զաւակներուս»ը, կը կարծէի թէ հայրս յատուկ ինծի համար գրած է զայն: Իսկ իր բանաստեղծութիւններէն ոմանք, յատկապէս «Գինով Ալեքսանը» գոց սորված էինք ու կ'արտասանէինք մեր հաւաքոյթներու եւ կամ խնճոյքներու ընթացքին: Ահաւասիկ թէ ինչո՞ւ պատահական չէր որ հայրենիք մեկնելէս առաջ որոշեցի այցի երթալ իր աճիւններուն:

1971, Սեպտեմբեր, Այնճար:

Ամէն ինչ որոշուած էր ու իմ մեկնումս մօտեցած: Պարոյր Սեւակի մահուան «խորհրդաւոր» գոյժը ցաւ ու տագնապ յարուցեց մեր՝ պատանիներուս մէջ: Հոգեպէս հանգիստ չէի... : Պետք ունէի արտայայտուելու ու ամրապնդելու կուսակցական երդումս, որ տեղի ունեցաւ «Բարգէն Սիւնի» ակումբի ամենափոքր սենեակին մէջ, Կարօ Սասունիի կնքահայրութեամբ ու ներկայութեամբ՝ միայն երկու պատասխանատու ընկերներու՝ Խաչիկ Պազալեանի և կրտսեր Սարգիս Չէյթեանի... :

Այդ օրերուն մեր սերունդի տղոցմէ խումբ մը, զոր գիւղի «չարերը» կը համարուէինք, կ'ատէինք եկեղեցին ու յատկապէս Տէր Նարեկը, որ հայրենասիրութիւնը կը շփոթեր կրօնամոլութեան հետ, իսկ ինքզինք՝... բռնակալի: Ան անընդհատ աղօթել կու տար մեզի, որմէ ուղղակի զգուած էինք... : Իր մանկավարժական սխալ վարուելակերպին հետեւանքով, ընկերներէս շատեր դպրոցը լքեցին: Գտած էինք իր թոյլ կողմը. շատ կը զայրանար երբ իրմէ կը խնդրէինք որ աղօթքները, (որոնք գրաբար էին) թարգմանէ ու բացատրէ մեզի... : Իր տգիտութիւնը քօղարկելու համար անգթօրէն կը ծեծէր մեզ,

Նոյնի՛սկ մարմնական վնասներ պատճառելով աշակերտներուն: Այս պատճառով մենք
աւելի ակումբներուն կապուած էինք քան՝ դպրոցին ու եկեղեցիին: Թէեւ ժամանակի
ընթացքին սկսանք հետաքրքրուիլ նաև «հիփիական» եւ ընկերային այլ շարժումներով,
սակայն միաժամանակ տոգորուեցանք համամարդկային ու ազգային գաղափարներով,
որոնցմով պայմանաւորուած էր նաեւ մեր ազգային ինքնութիւնը: Կես լուջ կէս
կատակով «Եապանճի»ներուն (Պէյրուբահայերուն) կ'ըսէինք. «Մենք տակաւին Մուսա
Լեռնի ենք, երբ ձուլուինք՝ նոր Հայ պիտի ըլլանք»: Այդպէս դաստիարակուած էինք...:

Տիրող այս մթնոլորտին մէջ, ներքին ծայն մը անընդհատ կը յուշեր ինձի, եկեղեցիի
փոխարէն պետք է որ երթամ Պոյաճեանի գերեզմանին, աղօթեմ, աւելի ճիշդը, զրուցեմ
հետը ու խօսք տամ որ ես կը մնամ այն ինչ որ եմ ու լի ու լի կը կատարեմ իմ ազգային
պարտաւորութիւններս հայրենիքէն ներս... : Պատճառը այս ընտրութեան անոր
Գլխագիր Մարդու ու ջինջ հայրենասերի կերպարն էր, որ տարերայնօրէն
կազմաւորուած էր մէջս... : Ան ոեւէ մէկը չէր: Բացի իր լեռնցիի առհաւական պինդ
Նկարագրէն, Նկատի առեք նաեւ որ ան իր ուսումը ստացած էր Պէյրուբի Նշան
Փալանճեան ճեմարանէն ներս, ուր աշակերտած էր Լեւոն Շանթի եւ Նիկոլ Աղբալեանի
Նման ականաւոր դէմքերու:

Սիրելի ընթերցող, բացայայտ է, որ մեր սերունդը յետագային ապացուցեց որ տերն է
ազգային ու համամարդկային ոգեղէն արժէքներու գնահատման ու
պաշտպանութեան...:

Իսկ այս օրերու՞ն...

Այն ինչ որ տեղի ունեցաւ..., տեսանք: Հարկադրաբար կը շարունակենք տեսնել, թէ
ինչպէս մեր ազգային ու յատկապէս համամարդկային ոգեղէն արժէքները դաժանօրէն
կը շարունակեն ոտնահարուիլ ու բռնաբարուիլ...՝ մարդկային խղճի ու
համամարդկային «հովանաւորութեան» ներքոյ...

Բոլոր պարագաներուն սակայն ... ոգեղէն արժէքները գնահատողներն ու անոնց
համար իրենց կեանքը զոհաբերող երիտասարդները չեն պակասած պատմութեան
ընթացքին, այսօր ալ չեն պակսիր... վկայ՝ մօտիկ անցեալի դէպքերն ու բազմահազար
զոհերը... :

Յաջորդ օրը ծնողներս [Չահլէ](#) պիտի մեկնէին: Առիթէն օգտուելով որոշեցի առանձինս
որսի երթալ:

Արեւածագէն առաջ արթնցայ, որսորդական յարմարանքներու հետ առի նաեւ
սկառուտական դաշոյնս, ու երբ անոր բարձին տակէն հօրս ատրճակը պիտի վերցնէի,
ան արթնցաւ ու ըսաւ. «Որսորդը դաշոյնի պետք ունի ոչ թէ ատրճանակի»: Ես ցոյց տուի

Արեւու առաջին ճառագայթները սկսան «համբուրել» Պոյաճեանի սուրբագործուած դամբանաքարը: Մինչ շուարած կը համենայի Պոյաճեանի շիրիմին դիմաց..., յանկարծ հօրս հաւատարիմ շունը՝ Ճովին դիմացս տնկուեցաւ ու պոչը շարժելով, սկսաւ վրաս հաջել: Հաւանաբար ըսել կ'ուզէր «Ի՞նչ կ'ընես հոս... առանձինս...»:

Ետ դարձայ... իմ հաւատարիմ ընթերցող, հայրս Էր... գերեզմանոցի դրան առջեւ, հրացանը ուսին... կազմ ու պատրաստ... կը սպասէր...

ՌԻՂՂԵԼՈՒ ԾՈՒՌԸ...

Խանգարուեցայ... : Հակառակ անոր որ հնարաւոր չէր բանաստեղծութիւնը աւարտել, այնուամենայնիւ վերջաբանը կրկնեցի միտքես եւ ապա դիմեցի հօրս...

Այսօր աւելի լաւ կը հասկնամ ու կ'ըմբռնեմ սոյն բանաստեղծութեան վերջին տողերը.

Տարագրութեան գոյժն Էր հասեր.
Յաջորդ գիշեր՝
Փիլիսոփայ մարդն ու օղին,
Դրին ծոցը Հայրենական մաքուր հողին:
Սօսին Հայուն, հսկա՛յ, անգին,
Լացաւ Լաց մը, հի՛ն, շատ հին...

Հայրենական Մաքուր Հողն ու Խտըրպէկի Սօսին հոն են տակաւին... ու կը սպասեն...

ՌԻՂՂԵԼՈՒ ԾՈՒՌԸ...

Չահլէ. Այնճարի մօտակայ գիւղաքաղաքը, որ նաեւ գաւառին վարչական կեդրոնն է: Հայկական փոքրիկ եւ աշխոյժ համայնք մը կայ տակաւին այս չքնաղ քաղաքին մէջ:

Վերելի նկարը՝ Խտըրպէկի Սօսին

There are no comments yet.